

IV.

Kirándulás Máramaros-megyébe.

(Németből Siegmeth Károly után Mikolay Lászlótól.)

I.

A dragomiri köölaj-források.

Rendkívüli esetnek kell tekinteni, ha valaki mai nap mint egyszerű turista a Kárpátok beutazására vállalkozik, mivel ily háborús időben, mint jelenleg, mindennek rejtett háttérrel kell bírnia.

Igy történt, hogy némely lapok csupán barátságból az unghvári Kárpátokba utolsó ízben tett kirándulásomnak katonai célú tulajdonítottak, még pedig hazaellenes értelemben.

De, hogy miként jutottam ahhoz, hogy mint jó osztrák alattvaló s mint polgárjogot nyert magyar lakos „porosz”-nak tekintessem, előttem megfejthetetlen talány, és még nevetségesebb az, hogy az én volt utitársaimnak mint született törzsgyökeres magyaroknak a tudósító úr agyában elállezott porosz tábornoki tiszteknek kellett szerepelniök.

Az illető lapírók azonban, kik e hírt közölték, köszönetüket fejezhetik ki az illető „biztos forrás”-nál, mely által oly szépen reászedettek. Mindez azonban csak bevezetésül szolgáljon a nyájas olvasóknak, hogy alkalmuk nyíljék bátorságomat csodálni, mennyiben dacára annak, hogy ismét kilátásom van porosznak tekintetni, — mégis egy új kirándulásra vállalkozom. S meglehet, hogy most oroszoknak fogok tartatni, miért is előre köszönetemet nyílvánítom, — de mindezzel mitsem törődve, tartok az öreg Meidingerrel, kinyilatkoztatván, hogyha választanom kellene, vajon porosz- vagy oroszoknak kívánok-e tartatni: akkor legjobban osztrák szeretek lenni.

Az ünnepnapokat felhasználva, M-Sziget felé vettem utamat; a m. éjszak-keleti vaspályán való utazáson Ujhelytől N-Szöllősig nem találunk valami különösen említésre méltót. N-Szöllős mögött az úgynevezett „Feketehegy” alján átmegyünk a Tiszán s akkor Királyháza romjai tűnnek fel előttünk; a vaspálya most a Tisza völgyébe lép s e vidéken már több érdekes ponttal találkozunk, nevezetesen a huszti várromokkal, a viski-fürdővel s több efféle nevezetességgel, melyeknek leírásába azonban jelenleg nem bocsátkozom, miután mindezekről már az 1875-iki évkönyvben volt szó.

Máramaros-Sziget városa igen bájosan fekszik a Tisza s Iza összefolyásánál; főpiacza egy egész sor tisztességes kinézésű házaktól képeztetik s a szabadon álló kálvinista templom a bámuló figyelőben a góth stylus iránti hiedelmet törekszik felköltetni.

Miután M.-Szigeten a vaspálya végét éri: azért képezi ezen város belső Máramaros megyének fővásárhelyét s közvetíti a kereskedelmet Bukovinával s a vele határos erdélyországi részekkel.

Ismeretes dolog, hogy M.-Sziget közelében a szlavinai, rónaszéki és sugatagi sóbányák léteznek, melyekről más alkalommal bővebben értekezendek. A só annál fogva a fán kívül a szállítási fűczikket képezi itt a vaspályán. Ujabb időben a M.-Szigettől csak $\frac{1}{2}$ órányira fekvő Szlatinán egy sósfürdőnek felállítását tervezik, mely vállalkozásnak bizonyára szép jövője nyílik, miután az annak létesíthetéseire szükségelt előfeltételek mind megvannak.

Augustus-hó 19-én reggel 6 órakor elhagytuk Szigetet s az Iza-völgyben folytattuk utunkat.

Egészen Farkasrévig lehet a N.-Bánya s Erdélyország felé vezető országuton haladni, mely itt a jobbra fekvő Mára-völgybe bekanyarodik. Mondják, hogy ezen völgytől egész „Máramaros“-megye vette volna elnevezését, ámbár még egy másik nézet is uralkodik, melyről azonban e helyen értekezni nem akarok, nehogy czéломtól eltérjek. Mi az Iza-völgyre fordítjuk figyelmünket, mely terjedelmes szélességben tovanyílik s mindkét oldalról alacsony domboktól határoltatik.

A völgy talaja igen jól van megművelve s különösen tengeri, pohánka és zab bőven teremnek itt; a helységek közelében igen sok gyümölcsöst találunk, melyekben a fák ágai a gyümölcs terhe alatt nyögnek.

A dombok pedig magukban véve igen szomorú képet nyújtanak az utazónak, mert az erdőségek róluk mindenütt kiirtvák s csak itt-ott látunk még egy szálfát, mint múlt jobb időnek hirdetőjét. Az okszerűtlen gazdálkodásnak szomorú következményei különösen a sok partikamlásokban nyilvánúlnak, mert némely helyen már a kopasz trachytközet lép napfényre, mi nem sokára az egész völgyben megtörténend. Az esőszakadások szintén közreműködni fognak, hogy a most még termékeny völgy talaját kavicscsal s töreccsel elborítsák, hogy az egész térséget a művelés alól elvonják s egy szomorú pusztává átalakítsák. Most legfőbb ideje volna, még új faültetésnek

által ezen bajnak határt szabni s a régi hibákat legalább részben jóvátenni, de ha tovább késünk, akkor minden veszve lesz.

A folyó balpartján s annak egész mentében elterült 10—15 méter magasságu fennsík, mely a folyó felé igen meredek part által határoltatik.

Ha Nanfalu, Barczányfalu, Szurdok s Rozavlya községeken áthaladunk, említett völgy nem nyújt nekünk semmi különös változatosságot s csak Barczányfalu és Szurdok között lépnek közelebb eléink a dombok, melyek közt körülbelül $\frac{1}{2}$ óráig mintegy hegyszoroson áthajtunk. A községek szálfákból épült házaiknál fogva, melyek részben erkélyekkel is vannak ellátva, — nemkülömben görög fatemplomaiknál fogva, melyek igen részletezett fedélszékekkel s hegytoronynyal bírnak, — igen hasonlítanak egymáshoz.

Epen vasárnap van; az oláh lakosok részint a templom előtt állnak, — legnagyobbbrészt azonban vagy a kocsmá vagy a községháza előtt vannak összegyülekezve; mind halovány alakok, melyek arról tanúskodnak, hogy nem igen úsznak bőségben. Az asszonyok sajátságos divatuk által azonnal feltűnnek; ezen öltözetük áll egy hosszú ingből s két kötényből, ez utóbbiak „kathrineza“-nak neveztetnek s elől s hátul összeköttetnek.

Ezek többnyire sajátkezüleg szövött fekete vagy barna színű, világos csikokkal ellátott durva gyapjúsövetből állanak. Az oláh lakosokon kívül találtnak a községekben még számtalan zsidók is, kik „kaftan“ nevű hosszú öltönyükről s jellemző hajfűrtjeikről könnyen megismerhetők.

A helységek nevei világosan mutatják, hogy ezekben előbb magyarok laktak, kik azonban idővel kiköltöztek, s csak később jutthattak az Iza-völgy birtokába az oláhok. Itt a görög egyesült vallás az uralkodó s az egyes valutakon látható feszületekből következtetve, a lakosok igen vallásosak lehetnek; de a mi a műveltséget és tisztaságot illeti, e tekintetben még igen sok kívánni való marad fenn.

Rozavlyát elhagyva, a jobb oldalon fekvő dombok kitűnő kilátást engednek a hátrább fekvő magasabb hegyképekre, melyek közül különösen az erdélyi határon magasló Czyblés (1819^m), a Pietros és Miroshora említésre méltók.

Jobbra elágazik egy mellékvölgy s annak kitérő tában megpillántjuk a bájos fekvésű „Joód“ nevű helységet, a máramarosi „Szaploneczay“-ak családi ősfészekét.

Innen Batiza nevű falura vezet az út, melynek közelében ásványforrások találhatók. Ezeknek egyike az u. n. „Székul“-forrás oly savanyú vizet szolgáltat, melynek vegyi főalkatrészei az én vegyelemzésem szerint szabad szénsav, vasoxyd, mészsók, szénsavas nátron és chlor-vegyületekből állanak. Közelében egy kénhydrat tartalmú forrás is létezik. Ha utunkat Konyhán át folytatjuk, akkor 4 $\frac{1}{2}$ órányi utazás után Dragomirra érkezünk, hol a szolgabíró úr házában vendégszerető fogadtatásra találunk.

Itt igen sajátos szövedt szőnyegek nagy választéka tűnt fel előttem s nagyon csodálkoztam, midőn ezek ezen községben üzött házi iparnak eredményeül jelöltettek, mely foglalkozás a szolgabíró úr kiváló istápolásának örvendő. De minden esetre méltó, hogy egy ily csirázó, vagy talán már hosszabb idő óta is sínlődő, de bizonyára életrevaló iparág az illető hatóságok által figyelemre érdeme-síttessék s leghathatósabbán támogattassék.

Nevezetesen igen ajánlatos volna, ha ezen tárgyak számára Szigeten raktárakat felállítanának s új mintapéldányok kiállítása által másutt is azok nagyobb kelendőségéről gondoskodnának, hogy a haladás e téren is előmozdítottatnék, nehogy ezen iparág elsenyedjen, hanem inkább mint gyöngéd növény leggondosabban ápolatnék.

Megkezdjük utunkat a kőolaj-forrásokhoz, melyek körülbelül 20 percznyi távolságban Dragomirtól léteznek.

Ha a dombot megmásztuk, akkor kelet felé nagyszerű kilátásunk nyílik Máramaros legmagasabb hegycsúcsára, az u. n. Pietrosra, mely óriási hegykúpként tündököl előttünk.

Egy, három meredek hegyparttól képezett, lassanként emelkedő völgy-katlanban észreveszünk egy deszkakunyhót, mely mellett körülbelül 20 hordó fekszik. A szürke bitumenes trachyt, de még inkább szaglási érzékünk megmondja nekünk kétségtelenül, hogy a kőolaj-forrásnál, vagy is inkább kőolaj-kútnál vagyunk.

Az egész képződmény trachyt- és trachyt-szivagból áll, de itt-ott agyagpala s egyéb átmeneti kőzet is előjön. Jelenleg egy kút létezik itt, melyből egy kezdetleges szerkezetű merítő-készülékkel a sós vízzel vegyített kőolaj vedrekben felhúzzatik. Ezen vegyület a kút közelében e célra

ásott vermekbe s csatornába öntetik, honnan a folyadék felületén összegyűlt kőolaj lemerítettetik. Az ily módon nyert termény fekete színű, és kátrány- vagy földszurokkal vegyítve kenőcsanyagul használható.

Egy nagyobb bécsi czég kémléket hozat most magának onnan, hogy magát a nyers anyagot közelebből megvizsgálja. De hiszem, hogy mindenesetre nagyobb jövedelemre fognak szert tehetni, ha a nyers anyag nyerésénél észszerű eljárást fognak követni. A mint a dolog jelenleg áll, úgy a kőolaj valóban kibugyog, de az ásott kútba szakadó s kőolajt tartalmazó réteg fölött víz létezik, melyen az olajnak előbb keresztülhatolnia kell, s innen van az, hogy a kőolaj vízzel vegyítve nyeretik. Ezen körülménynél fogva a kőolaj magasabb felszállásában gátoltatik s általában egész nyerése nehezítve van.

Mindenek előtte a kőolajnak a létező kútba való beömlési helyét kellene megtudnunk s ott csöveket behajtani, hogy a kőolaj vegytisztán felszállhatna. Azután kellene nevezett völgy-katlanban több magasabban s mélyebben fekvő helyen fúrásokat eszközölni, mivel mindenesetre még több kőolaj-tartalmú rétegnek kell léteznie, melyek a mostani kúttal semmiféle összeköttetésben nem állanak.

Ha azután arról meggyőződünk, hogy a kőolajt elegendő mennyiségben nyerhetjük, akkor a helyszínén finomító műhelyt kell felállítani, mivel a kőolaj nyers állapotban nagyobb távolságra nem szállítható.

A mennyiben én meggyőződést szereztem, úgy a kőolajt elegendő mennyiségben lehetne itt kiaknázni, s e tekintetben egy vállalat a kőolajnak mostani ára mellett nagyon kifizetné magát.

A mi nyájas vendéglősünknel bevett ebéd után a helységi templom megtekintésére indultunk.

Ez úgy, mint minden görög szertartású templom, fából készült s belül három osztályból áll, melynek elseje a nőknek, második a férfiaknak, a harmadik pedig a pap egyházi szertartásainak van rendelve.

A falak vászonnal bevonvák s a legkirívóbb színű szent képekkel s egyéb vallásos látványokkal egészen be vannak festve. Nem tudom, vajjon véletlenségnak vagy marró ironiának nézzem-e azt, hogy a nők számára meghatározott osztályban a pokoli kínok a legélénkebb színben vannak ábrázolva s a vérpiros lángtengerben a genfi egyez-

mény ellenére a legembertelenebb módon bánnak el a szegény atyafiakkal. —

Itt fáradozik két ördög egy női személyt ketté fűrészelni, — ott láthatni egy, kötelekkel összekötött női se-
reget, a mint a lángtengerbe dobátik, — itt egy szegény-
nek feje kalapáccsal és vésővel széthasíttatik, és ismét egy
másik negyedeltetik.

Feltűnő azonban, hogy többnyire női alakok vannak
lefestve, miből csak azt lehet következtetni, hogy vagy az
ördög urak különösen a nőket szemelték ki maguknak
áldozatul, vagy pedig az illető festő lehetett a női nemnek
határozott ellensége, mi azonban „művészeknél“ ritka eset.

De a gyöngéd nem iránti udvariasságomnál fogva
kötvé hiszem, hogy a hölgyek oly bűnösök lehetnek.

S hogy mint igazi s tárgyilagos tudósító felléphessek,
fel kell említenem azt is, miszerint egy férfiú is taligán
egyenesen a lángtengerbe hurczoltatik, ki a népmonda
szerint megyei hivatalnok lett volna.

Általában véve ezen itt látható festmények szerint a
szegény ördögöknek elég dolguk lehet a pokolban.

A templomban egy írott régi evangéliomra akad-
tunk, melyen azonban az évszám hiányzott. Délután 5 óra-
kor visszaindultunk Szigetre, hol 9 óra után szerencsésen
megérkeztünk.

II.

Kabola Polyána.

Augusztushó 20-án d. u. 1 órakor elindultunk Sziget-
ről s folytattuk utunkat a Tisza völgyében Kolomea felé
vezető országúton Vörösmarthon s Karácsonyfalván át Nagy-
Bocskóra.

Sziget közelében létezik a kincstári fűrészmalom,
mely előbb nevezett városnak pályandvarával sínvágány
által van összekötve; ezen fűrészmalom legjobb üzemből
áll s gyártmányait, többnyire deszkákat, egészen Hamburgba
s Kölnbe szállítja.

Bocskó magában véve nagy és meglehetősen jól épült
mezőváros, melyben egy vegyészeti gyár létezik, s mely
soda, kénsav, sósav, timsó stb. stb. előállításával foglal-
kozik. E célra felhasználják a sóhulladékokat s kénko-
vandot, mely utóbbi a Catarana-völgyben Suliguli nevű
fürdőnek közelében ásatik. —

A gyár nagyszerűen van berendezve, csakhogy pénzben szenved, sőt az előbbi vállalatnak liquidálnia kellett; most egy új társaság van alakuló félben.

A fennállhatásnak alapfeltételei mind meg vannak: só, kénkovand és fa olcsón kaphatók, úgy hogy a gyár helyes vezetés mellett igen könnyen virágzásnak indulhatna, a mi kívánatos is volna. A vasút részéről a gyár minden lehetséges előnyökben részesül, úgy hogy a szállítás messzesége ellen támasztható aggodalmak magától eloszlának.

Bocskón elhagyjuk az országutat s egy jól szintezett úton egyenesen éjszaknak a Sópurka-völgybe hajtunk.

Ez igen szép erdei völgy, oldalai mindennemű, részint fenyő-, részint lombfélékkel buján be vannak növe s a völgyben kanyaruló patak mentében nedvdús rétek terülnek el. A patakban látható fahasábok pedig arról tanúskodnak, hogy itt a fausztatás szerepel.

Körülbelül 2 órányi kellemes hajtás után egy völgytágulásba érünk, hol Kabola Polyána nevű falut magunk előtt látjuk.

Kabola Polyánát németek s magyarok lakják, kik azonban mindnyájan németül, magyarul, oroszul s oláhul beszélnek. A németek körülbelül 140 évvel azelőtt mint gyarmatosok telepítették ide, s találhatni itt többi között egy vas-olvasztót is, mely az annak közelében létező vörös vasérczet földolgozza; különösen előállítatnak itt mindennemű szerszámok u. m. kapák, ásók, fejszék stb. stb. s innen fedeztetnek főképen a sóművek s kincstári uradalmak összes szükségletei.

Ezen gyárnak értelmes vezetője, Baliga úr, lakháza előtt díszkertet állított fel, mely Máramarosnak összes fanemeit magában foglalja s ezáltal a növényészekre nézve nagy érdekekkel bír.

Kabola Polyána előtt jobbra egy út ágazik el a tulajdonképeni fürdőhöz, mely fürdőhely Szigetről körülbelül 2 órányi hajtás után elérhető.

Az út mentében két ház sor vonul el s itt csupán szegkovácsok laknak, kik azonban a mostani nyomasztó viszonyoktól igen sokat szenvednek; a készlet nagy, de nem értékesíthető. Egyenesen előttünk áll a földszinti, vendéglővel, lak- és fürdőszobákkal berendezett fürdőház, mely épület előtt egy szökőkút vígan fellöveli vízsugarait.

Hátul nedvdús réteket s egy létesülő félben levő kertet láthatni, melyben a fürdő számára szükségelt víztartó létezik; a háttérben pedig fenyő- s lombfélékkel benőtt hegység tűnik fel előttünk.

Ha a lassan emelkedő utat követjük, akkor egy gloriettehez érünk, melyben egy kút s mindjárt mellette mesterséges vízesés létezik, mely utóbbi minden irány felé kellemes hűvösséget áraszt.

Valamivel feljebb a tulajdonképeni ásványforrásra akadunk, melynek vize főképen szabad szénsavat s vas-oxidot tartalmaz s kellemes üdítő ízzel bír.

Egy barlang alakú sziklafalon „Cecilliget“ felírás ötlik szemünkbe; itt t. i. erdővel benőtt hegyektől körülrzárt kies helyecskére találunk.

Kellemes erdei út vezet bennünket egy gyönyörű kilátási pontra. Előttünk fekszik a kitágult Sópurka-völgyben igen regényes hegyparton Kabola Polyána nevű helység s épen itt oszlik el ezen völgy az u. n. Kis- és Nagy-Sópurka-völgyre, mely utóbbi festői kanyarulatokban a háttérben tavononul. A nép azonban e völgyet tulajdonképen Szrednya Rika és Krajna Rika névvel jelöli meg.

A Pleska, Apeczka, Aprisacz és Kurpa nevű havasok hegykúpjai a háttérben mutatkoznak, míg jobbra a Szvidovecz hegységek elterülnek. Magában a völgyben facsoportok között szétszórt lakházak láthatók, s a rétek és virányok igen kellemes bájt nyújtanak e képnek. Általában véve ezen kilátási pont gyöngye a Kabola Polyánai fürdőnek.

A fürdőbeni tartózkodás igen kellemes; a meglehetősen jó karban tartott utak megengedik az erdőben való sétálást, hol a levegő a fenyők s jegenyék balzsamos illatával telítve van.

Szigetről a kirándulás Kabola Polyánára annál inkább ajánlható, mivel ez egy délutánon át igen könnyen megtehető.

Végül nem mulaszthatom el

III.

A magy. Kárpátok ásványforrásaira vonatkozólag néhány megjegyzést

tenni, melyekre ezen kirándulás által készítettem. Egyetlen egy hegység sem bővelkedik annyira ásványforrásokban,

mint a Kárpátok s ezen ásványvíz-mennyiség bizony érdemes arra, hogy pontos s rendes megfigyelésnek s kezelésnek alávetessék.

Mindazon természeti kincsekről, melyekkel mi magyarok bírunk, — saját magunknak legcsekélyebb tudomásunk van, noha nem tagadható, hogy több forrás legbehatóbban s szakértelemmel tanulmányoztatott, mint ezt évkönyveink eléggé tanúsítják. Sőt egész területekről szóló értekezésekkel bírunk. (Lásd a cs. kir. birodalmi földtani-intézetnek 1864 évkönyvében Dr. Chyzer Kornél szaktudós szerzőnek „Sáros-megye ásványforrásairól” című igen érdekes értekezését.)

Sok forrás azonban csak az öt környező vidék előtt ismeretes, s azok közt a legtöbb fürdőnek alkalmas volna, vagy ásvány-vízének szétküldése által igen előnyösen értékesíthetnének.

Úgy hiszem, hogy a Kárpátegylet igen háladatos feladatot oldana meg, ha a Kárpátok ásványvíz-forrásainak rendszeres táblás összeállítására fordítaná figyelmét, melyben minden egyes forrásnak legérdekesebb tulajdon-ságát hiven feljegyezve találnók.

Az adatok gyűjtése első sorban az osztályok dolga volna, miután ezek a területükön lakó erdészek, orvosok, hivatalnokok s egyéb természetbarátokat egyes kémlék s adatok beszolgáltatására legkönnyebben megkereshetik. Ilyformán gyűjthetnének adatokat Ungvárott s Munkácson a Beszkidek-, Szigeten Máramaros-, Dobsinán Gömörme-gyére vonatkozólag stb. stb.

Azon orvosok s gyógyszerészek pedig, kik az egy-letnek tagjai, — vegy-elemzés útján igen könnyen kimu-tathatnák ezen források főalkatrészeit.

Itt természetesen mennyileges vegyelemzésről, vagy is az összes alkatrészek meghatározásáról szó nem lehet, hanem csak a fő-alkatrészek, u. m. szabad szénsav, vas, kénhydrat, só, szénsavas kali, nátron vagy magnesia, ke-serű só, timsó, iblany, chlor stb. stb. volnának kipuhato-landók. Nézetem szerint minden egyes forrásnál követke-zőket kellene tudnunk.

1. Fekvését, t. i. a megyét, járást s a forrásnak távolságát a hozzá legközelebb fekvő helységtől.

2. Közlekedés tekintetében ki kellene tüntetni a fennálló mindennemű utakat azon megjegyzéssel, vajjon járható állapotban léteznek-e vagy sem, és megnevezni a legközelebbi vasúti állomást.

3. Helyrajzi szempontból, vajjon völgyben, síkságon vagy hegyparton fekszik-e a forrás? Meg kellene tudnunk a völgynek s hegypartnak irányát, vajjon létezik-e közelében hegységek, mily jellemzéssel bír a környék s milyen az éghajlat?

4. A vegetációt illetőleg, vajjon fenyvesek vagy lombos erdők és rétek léteznek-e a kérdéses forrás közelében s további környékén?

5. Vize tekintetében meg kellene említeni annak főalkatrészeit s hőmérsékét; különösen ki kellene tüntetni, vajjon meleg forrással van-e dolgunk, vagy pedig állandó hőmérsékkel bír-e a forrás s ha nem, akkor ejtett megfigyelés után a léghőmérséke, valamint a forrás vízmennyisége, óránkénti köbméterekben közelítve meghatározva, is felemlítendő.

6. Vajjon a forrás ásványvize felhasználtatik-e már jelenleg is fürdőkre? illetve képez-e kereskedelmi cikket? Ha igen, akkor közlendők a fürdővendégek s az elszállított palaczkok száma fölötti statisztikai adatok stb. stb.

7. Meg kell említeni a forrásnak, illetve azon határnak tulajdonosát, kinek birtokán a kérdéses forrás található.

8. A netán már létező faültetvényeknek leírása s egyéb különös adatoknak közlése szintén figyelmen kívül nem hagyható.

Ezen adatok alapján könnyen előállithatnánk magunknak egy átnézeti képet s különösen célszerű volna, azon forrásokat megvizsgálni, melyeknek vize, fekvése pontosabb megfigyelésre méltónak látszik.

Mindenesetre iparkodni fogok a Beszkidokra vonatkozó ily összeállítást nyerhetni s e tekintetben Máramarosban is lépéseket tenni. Zemplén megyére nézve szintén megtették már a kellő előkészületek. —